

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1916.

Andra kammaren.

Nr 64.

Tisdagen den 2 maj.

Kl. 3,30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 25 nästlidna april.

§ 2.

Föredrogs var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid till bankoutskottet propositionen, nr 210, angående tilläggs pension åt konstruktören och ritaren hos lotsstyrelsen L. F. Lindberg.

Vid föredragning härpå av propositionen, nr 218, angående anordnande av en örlogsdepå vid Göteborg, begärdes ordet av *Vid remiss av propositionen nr 218.*

Herr Lindman, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att andra kammaren måtte för sin del besluta, att ett särskilt utskott, bestående av 24 ledamöter, 12 från vardera kammaren, tillsättes för behandlingen av ej mindre Kungl. Maj:ts propositioner nr 218, angående anordnande av en örlogsdepå vid Göteborg, nr 219, angående vissa åtgärder för sjöförsvarets stärkande, och nr 220, angående vissa åtgärder för lantförsvarets stärkande, samt

blivande framställningar från Kungl. Maj:t om beredande av särskilda medel för täckande av i propositionerna nr 219 och 220 avsedda kostnader,

än även de ytterligare framställningar, som kunna komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i dessa ämnen eller andra i omedelbart samband därmed stående frågor,

samt att inbjuda första kammaren att förena sig i detta beslut.

Härefter anförde

Herr Branting: Ja, herr talman, jag är en bestämd motståndare till det förslag, som herr Lindman här framlagt, men då kammaren är glest besatt, alldenstund många ännu icke hunnit tillbaka från olika resor, ber jag att få instämma i det yrkande, som fram-

Andra kammarens protokoll 1916. Nr 64.

Vid remiss av ställts av herr vice talmannen, nämligen att denna sak måtte bord-
propositionen läggas.
nr 218.

(Forts.)

Vidare yttrades ej. Med avseende å det av herr Lindman väckta förslaget angående tillsättande av ett särskilt utskott för behandling av, bland annat, denna proposition, hade vid förslaget framförande begäran om bordläggning framställts; och blev detsamma i anledning härav nu bordlagt.

Kammaren beslöt härpå att hänvisa nu förevarande proposition till statsutskottet; dock under förbehåll att, om för behandling av propositionen bleve, på sätt föreslagits, tillsatt ett särskilt utskott, propositionen skulle till detta utskott överlämnas.

Vid remiss av Efter nu skedd föredragning av propositionen, nr 219, angående
propositionen vissa åtgärder för sjöförsvarets stärkande, yttrade:
nr 219.

Herr Thorsson: Herr talman! Ut i denna proposition begär Kungl. Maj:t, att riksdagen skall bevilja 12,229,000 kr. till vissa anordningar på sjöförsvarets område. Då man närmare genomläser denna proposition, så finner man, att det yrkande, Kungl. Maj:t här utformat, endast utgör omkring hälften av vad de marina myndigheterna hava begärt. Man har således att förutse, att i släptåg med denna proposition skall komma ytterligare anslagsäskanden. Det kunde ju vara lockande att ingå på en längre debatt om de olika detaljanslag, som förekomma i den föreliggande propositionen, men jag skall icke inlåta mig därpå. Så mycket vill jag dock säga, att det visar sig, att det hade varit riktigt, om riksdagen år 1914 hade tagit sig en funderare innan den fastställde då föreliggande sjöförsvarsprogram. Säkerligen skulle riksdagen då i år haft friare händer, vid bedömande av denna fråga, och med stöd av de erfarenhetsrön som den gångna tiden givit även bättre kunnat avväga vad som lämpligast borde anskaffas till förstärkning av landets försvarsanordningar. Men denna proposition, herr talman, är ju icke ensam, den är i sällskap med en annan, där anslagskraven, till armén, äro betydligt högre. Då man ju icke gärna kan rätt bedöma en av dessa propositioner fristående, utan båda måste ses i ett sammanhang, så tillåter jag mig, herr talman, att i detta mitt anförande även beröra innehållet i propositionen nummer 220.

I denna proposition begär Kungl. Maj:t en ökning för nyanskaffningar på i runt tal 40 miljoner kr. Men det är samma förhållande med framställningen i denna proposition som i den föregående, nämligen, att de begärda siffrorna endast antyder en del av vad vederbörande egentligen önskar få. Det händer ju, att jag vid den flyktiga genomläsningen av propositionen bedömt den något felaktigt, men det vill förefalla mig, som om det, som däri egentligen begäres, skulle kräva ett anslag på omkring

70 miljoner kronor för att bli realiserat. Man kan således icke vid bedömandet av dessa båda propositioners verkningar inskränka sig till att enbart medräkna den slutsumma på 52 å 53 miljoner kr. som här begäres, utan man måste i samband med behandlingen av nu föreliggande ärenden också taga i betraktande, vad som följer av ett bifall till det av Kungl. Maj:t nu gjorda anslagsyrkandet.

Det säger sig självt, att när statskassan är så ansträngd, som den för tillfället är, så bör man av helt naturliga skäl särskilt noga överväga, om det finnes någon möjlighet att helt eller delvis bifalla vad Kungl. Maj:t äskar. Jag förlitar mig på, att en prövning skall lämna ett svar på den frågan, men om det svaret skall träffa det rätta, därom vågar jag icke yttra mig, ty sällan har väl en riksdag haft så liten förutsättning för att kunna ingå i en saklig prövning av ett omfattande spörsmål, som denna riksdag har.

Förutom de propositioner, som Kungl. Maj:t nu lagt på riksdagens bord, föreligga ju många andra omfattande anslagskrav, vilka omöjligt kunna ses vart för sig, utan måste bedömas i samband med det hela. Det är då naturligt, att man måste avväga vad som kan vara oundgängligen nödigt och stanna inför detta. Någon finansplan utvisande huru Kungl. Maj:t tänkt sig lösa den ekonomiska sidan av saken föreligger icke. Emellertid tyckes Kungl. Maj:t ha en levande tro på möjligheten att åstadkomma de erforderliga beloppen. Den av riksdagen för synnerligen länge sedan uttalade önskan att få ett ordentligt klart besked om vad kostnaderna för neutralitetens upprätthållande hittills ha uppgått till, och vad regeringen beräknar att de kunna komma att uppgå till vid detta års slut, har ännu icke av regeringen besvarats. Denna kostnadsfråga måste väl också ses i samband med de nu föreliggande propositionerna, ty jag kan icke tänka mig, att Kungl. Maj:t ifrågasätter att neutralitetskostnaderna — de må nu ha uppgått till 100, eller 150 eller 200 miljoner kr., därom yttrar jag mig icke — skola gäldas genom lånta medel, dessa neutralitetskostnader bör drabba de närmaste årens budgeter. Under sådana förhållanden är det ganska klart, att innan riksdagen kan bedöma, huruvida landets resurser kunna bära de med nu föreliggande propositioner förenade ökade kostnader, så måste riksdagen ha en någorlunda klar uppfattning av, huru stora dessa kostnader hittills ha varit.

Men härutöver ligga ju på riksdagens bord andra anslagskrav utav synnerlig omfattning, t. ex. ett å omkring 50,000,000 kronor till järnvägsbyggnader i Norrland; och vi äro väl alla övertygade om att därest riksdagen beslutar bygga dessa järnvägar, så får statsverket under de närmaste åren — jag skall ej nämna årens antal — vidkännas förräntningen av icke allena anläggningskostnaderna utan även vissa driftkostnader. Vid sådant förhållande skall ett beslut i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts önskan i detta fall innebära ett avsevärt krav på landets

Vid remiss av
propositionen
nr 219.
(Forts.)

Vid remiss av
propositionen
nr 219.
(Forts.)

penningtillgångar, ty vi kunna icke tänka oss, att vi under de närmaste åren genom upplåning i utlandet skulle kunna hitförskaffa de önskade beloppen. Till detta komma ju därutöver avsevärda utgifter för anläggning av dubbelspår och elektrifiering av järnvägarna, något som i sin mån naturligen icke ögonblickligen kan räknas såsom räntebärande företag.

Det är mot bakgrunden av denna ekonomiska situation, som man enligt min mening måste se de utav Kungl. Maj:t nu gjorda äskandena. Men till detta anser jag mig böra föga några ord om vissa företeelser, som särskilt vid detta års riksdag ha framträtt i de kungl. propositionerna. I fråga om än det ena anslaget och än det andra begär Kungl. Maj:t, att riksdagen skall medverka till förpantning av sin egendom och låta Kungl. Maj:t, som det heter, av tillgängliga medel förskjuta de belopp, som äro erforderliga för att realisera riksdagens beslut. Vi ha redan på riksdagens bord liggande tvenne propositioner, den ena direkt sammanhängande med 1914 års härordning. Kungl. Maj:t begär i ena fallet, att detta års riksdag skall, i likhet med vad 1915 års riksdag gjorde, medgiva Kungl. Maj:t rätt att av tillgängliga medel förskjuta avsevärda belopp till uppförande av vissa byggnader. I en av de nu föreliggande propositionerna ställer Kungl. Maj:t i utsikt, att ett belopp av 10 à 13 miljoner kronor skola på samma sätt förskjutas. Det är fråga om anläggningskostnader för vissa fabriksanläggningar. Man skall utav köpeskillningarna för vissa tomter här i huvudstaden, som skola försälas, anskaffa erforderliga belopp, men innan försäljning kan ske, skall Kungl. Maj:t äga rätt att förskjuta beloppen av tillgängliga medel. Kungl. Maj:t anför numera ständigt i sina äskanden om rätt att förskjuta medel, att 1914 års riksdag sanktionerat detta finanssystem, men glömmer i regel att tala om, att den *förutsättning*, som låg till grund för 1914 års riksdags bifall till en sådan finanspolitik, den förutsättningen saknas i dag. Då förelåg förslag om en värnskatt, vilken man beräknade komma att giva 75,000,000 kronor, vilka medel avsågos att under en tioårsperiod användas för att förverkliga vissa av 1914 års riksdags beslut i härordningsfrågan. Såsom bekant var anskaffningsplanen för arméns utrustning avsedd att omfatta en period av tio år, då däremot värnskattemedlen beräknades inflyta under de första tre och fyra åren. Såväl Kungl. Maj:t som riksdagen ansågo då att man utan att fördröja den av riksdagen godkända anskaffningsplanen mycket väl kunde från värnskattefonden låna erforderliga belopp, så långt denna lämnade tillgång, för att användas till byggnadskostnader. Och sedan Kungl. Maj:t realiserat vissa kronans egendomar, skulle värnskattemedlen återbetalas, så att värnskattefonden skulle få sitt för att kunna tjäna sitt verkliga ändamål. Nu veta vi ju litet var, att i dag lär det icke finnas så mycket att disponera av värnskattefonden, och om det finnes något att disponera, lär Kungl. Maj:t nu icke vara

villig att för dessa medel varken bygga kaserner eller reparera hus därför. Tillgängliga medel ur denna fond anses väl nu vara behövliga för att genomföra 1914 års härordning något tidigare, än man ursprungligen beräknat, och jag tror, att Kungl. Maj:t till dato har följt detta program.

*Vid remiss av
propositionen
nr 219.
(Forts.)*

Vid sådant förhållande kan jag icke tänka mig, att det av värnskattemedel skall finnas något kvar, som man kan använda för kasernbyggnadsändamål, och då uppstår ju även den frågan, om riksdagen med vetskap härom skall medverka till den av Kungl. Maj:t indirekt föreslagna upplåningen av medel för att bygga de kaserner, som anses vara erforderliga för härens förläggning. Riksdagen har redan disponerat omkring 20,000,000 kronor, som någon gång i framtiden beräknas inflyta av ännu oförsälda tomter. Det vilar i gudarnas knän, när de bliva sålda. Därom kan varken den nuvarande regeringen eller någon av riksdagens ledamöter uttala någon uppfattning. Vid sådant förhållande anser jag för min del, att det skulle vara brottsligt av riksdagen att bifalla de nu föreliggande förslagen, innan vi ha vidtagit nödiga åtgärder för att realisera det beslut, som 1914 års riksdag fattat. Det kan ju hända, att den nuvarande regeringen har lyckats finna någon hittills oupptäckt guldgruva, ur vilken finansministern skall kunna trolla fram, vad som erfordras. Möjligtvis har det förts en sådan statistik i finansdepartementet, att departementet har reda på, var de personer äro till finnandes, som under denna bekymmersamma tid »skurit guld med täljknivar», och att chefen för finansdepartementet därigenom har lyckats få reda på, varifrån han skall hämta erforderliga medel till allt, vad som nu är i görningen. Emellertid få vi väl se på de blivande propositionerna, vad de i det stycket kunna komma att innebära.

Slutligen skulle jag vilja säga, att med den massa av ärenden, som under de senaste 14 dagarna framförts på riksdagens bord, är det väl ingen, som egentligen kan tänka sig, att riksdagens ledamöter skola med den noggrannhet, som är erforderlig, kunna ingå i granskning av dessa två propositioner angående lantförsvaret och sjöförsvaret. I vissa fall sammanhånga de ju med 1914 års beslut, i andra fall bjuda de på fullständiga nyheter, om vars konsekvenser det ju icke är möjligt för riksdagens ledamöter att på en tidrymd av 14 dagar kunna bilda sig en bestämd uppfattning. Jag drager denna slutsats därur att de militära myndigheterna ha behövt en avsevärd tid för att utarbeta detta förslag, och ehuru Kungl. Maj:t — det får jag säga — icke skrivit onödigt mycket i propositionerna, så har ändå icke Kungl. Maj:t kunnat hinna få detta ärende färdigt, så att det kunnat föreläggas riksdagen förrän i dess elfte timma. Endera måste riksdagens ledamöter så att säga svära på magisterns ord och taga detta, ungefär som man gjorde under det forcerade arbetet på 1914 års härordning. Men 1914 års härordning visar ju redan nu en massa luckor och hakar, så att jag icke kan tänka

Vid remiss av
propositionen
nr 219.
(Forts.)

mig, att den *nuvarande regeringen* egentligen är glad över det *barnets utseende i dag*. Om detta är förhållandet med den härordningen, så kan jag icke tänka mig, att man skall äga någon egentlig rätt att kräva av riksdagen, att den beträffande dessa två förslag skall med sådana föregående erfarenheter utan vidare acceptera vad som här är förelagt. Jag måste från min utgångspunkt säga, att jag anser, att landets försvarsväsende bleve bättre betjänt med om detta ärende komme tillbaka till en följande riksdag och prövades i samband med alla de spörsmål, som ju ovillkorligen måste höra samman med detta. Under det krig, som nu går över världen, kan man ju strängt taget icke antaga, att denna propositions anslagsäskanden skola komma att tjäna det svenska försvaret, även om vi skulle bli invecklade i kriget. Vid sådant förhållande vill det förefalla mig, att det vore riktigt, att man prövade vad som eventuellt kan utmönstras ur 1914 års härordning, och att man först därefter skulle kunna bifalla vissa av de anslagsäskanden, som här nu ligga före.

Jag har trott, att det skulle vara riktigt, att man anförde några synpunkter ifråga om detta ärendes behandling redan vid remissen. I den mån riksdagen *kan* under den tid, som står till dess förfogande, pröva innehållet i propositionerna, förmodar jag, att det utskott som kommer att behandla dem även kommer att göra det så långt tiden medgiver. För min egen del är jag urständsat att på en tidrymd av fjorton dagar kunna intränga i detta mysterium.

Jag har intet yrkande att göra, herr talman, utan jag endast anhåller, att detta mitt anförande får medfölja protokollet till det utskott, som skall behandla dessa propositioner.

Vidare anfördes ej. Ifrågavarande proposition jämte det i anledning av densamma avgivna yttrandet remitterades till statsutskottet, dock att, därest det inom kammaren väckta förslaget om tillsättande av ett särskilt utskott för behandling av, bland annat, denna proposition komme att av riksdagen bifallas, propositionen jämte yttrandet skulle till sistnämnda utskott överlämnas.

Härpå hänvisades:

till statsutskottet propositionerna:

nr 215, angående förvärvande för svenska statens räkning av Mora—Vänerns järnvägsaktiebolag tillhöriga bandelar m. m.; och

nr 216, angående ifrågasatt överenskommelse mellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena, samt Västergötland—Göteborgs järnvägsaktiebolag, å andra sidan, angående vissa förutsättningar för eventuell framtida inlösen för svenska statsverkets räkning av bolagets järnväg mellan Torved och Gullspång m. m.;

till bevillningsutskottet propositionen nr 221, med förslag till ny förordning angående villkoren för postbefordran av tidningar och andra periodiska skrifter;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 211, angående eftergivande av en kronans fordran på grund av borgen för betalning av från kronoskog sålt virke m. m.;

till statsutskottet propositionen, nr 217, angående försäljning av kronohäktet i Svanesund;

till lagutskottet propositionen, nr 170, med förslag till lag om ändrad lydelse av sista stycket i övergångsbestämmelserna till lagen den 16 oktober 1914 om tillsyn å fartyg;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 214, angående kostnadsfri ledighet åt förste kontrollörerna vid sockerraffinaderierna i riket; samt

till statsutskottet propositionen, nr 213, angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter banvakten Martin Andersson Andrén från Smedsbol i Holms församling m. fl.

Slutligen föredrogs propositionen, nr 220, angående vissa åtgärder för lantförsvarets stärkande. *Vid remiss av propositionen nr 220.*

Därvid yttrade

Herr Hildebrand: Herr talman, mina herrar! Då det förefallit mig angeläget, att några andra synpunkter framfördes med anledning av de kungl. propositionerna om materielanskaffning för försvaret än dem herr Thorsson här i dag har framfört, så har jag dristat mig att begära ordet. Jag vill dock genast erkänna, att vad herr Thorsson här anfört, särskilt den statsfinansiella delen av hans anförande, innehåller mycket som måste noga övertänkas. Jag vill också erkänna, att det väl icke finnes någon i denna kammare, som icke med beklagande iakttagit, att dessa propositioner avlämnats så sent. Förhållandet torde väl vara, att en del utredningar tagit längre tid än regeringen beräknat, och jag känner mig övertygad om att regeringens medlemmar äro de första att deltaga i detta beklagande. Jag vill ytterligare uttala ett kanske ännu starkare beklagande över att det har kommit att läggas fram så många andra kungl. förslag i frågor, som icke synas vara lika angelägna att få behandlade vid denna riksdag, förslag, som nu bidraga till att trötta ut kamrarnas ledamöter och i allra första hand utskottsledamöterna och sålunda i viss grad få den verkan, att de skymma undan dessa förslag, som kommit efteråt. Men dock skulle jag vilja säga, att såvitt jag kan förstå äro dessa förslag av den stora vikt och betydelse, att en regering, som icke lagt fram propositionerna, skulle ha visat bristande ansvarskänsla.

Det är nämligen någonting, som har kommit till efter 1914, och det är världskrigets erfarenheter i de delar, där man kan taga på dem. Vad som under världskriget har visat sig vara nödvändigt för en armé och för en flotta att äga för att kunna gå till

Vid remiss av ett framgångsrikt försvar, det synes mig att även vår armé och vår flotta åtminstone i viss utsträckning måste utrustas med.

nr 220.

(Forts.)

Här har mycket starkt framhållits från alla partier inom riksdagen, att det är endast neutralitetspolitik, som den svenska riksdagen vill vara med om. Men ingen kan blicka in i framtiden, och ingen kan vara säker på att vårt land icke tvingas mot sin vilja med ut i det förhärjande världskriget. Det gäller då att ha våra försvarskrafter i ordning, så att de kunna på ett gott sätt användas. Det har visat sig nu liksom alltid tillförne, att det dyrbaraste materialet i ett krig är folkmaterialet, att om man slösar med detta mer än vad som är absolut nödvändigt, så hämnar det sig på ett förfärande sätt. Nu förefaller en av världskrigets erfarenheter vara denna, att man i striden kan behöva antingen slösa med folket eller slösa med materielen, och då ställer det sig helt visst för landet och för folkhushållningen billigast att ha materiel att slösa med och att kunna spara med folket. Det finns nog icke det minsta tvivel om att ett grovt artilleri, väl använt, kan spara folket i oerhört hög grad och att därför den armé, som icke har ett tillräckligt starkt grövre artilleri, kan bli tvungen att slösa med folkmaterialet på ett sätt, som kan visa sig synnerligen fördärligt i längden både för försvaret och för landet.

Men därtill kommer, att ett tillräckligt grovt artilleri har en betydande moralisk inverkan på trupperna. Jag har under strid suttit alldeles bakom den främsta skyttegravan, och har där hört, huru den andra sidans grova projektiler tjutit över en, och jag har då förstätt, att när de egna granaterna av grov kaliber ha kommit, så har det ökat tillförsikten och modet hos försvararna. Vetskapen om att det icke skulle finnas grovt artilleri att svara med på den egna sidan skulle däremot helt visst ha bidragit och under alla förhållanden måst bidraga till att sänka tillförsikten till att en strid kunde föras med någon utsikt till framgång. Jag tror, att denna moraliska effekt av att en armé äger grovt artilleri icke kan skattas för högt.

Det är en annan stor utgiftspost, som synes mig vara, även den, en folklig sak. Jag menar beklädnadsutrustningsanslaget för landstormen. Vi komma väl alla ihåg från hösten 1914 och alltsedan, hur landstormsmännen fått hålla sig med egen beklädnad och utrustning, hur man för att hjälpa de minst ekonomiskt bärkraftiga fick lov att på hösten 1914 och även sedan att tigga ihop beklädnad och skodon. Det kan icke vara ett folk värdigt, att man skall behöva lita till den enskilda offervilligheten för att med sådana nödvändiga persedlar utrusta dem, som möjligen skola försvara landet mot utländska inkräktare. Det synes mig här föreligga en stor ekonomisk folkfråga, och denna utgift synes mig vara av det slaget, att den kommer mest dem tillgodo, som äro de ekonomiskt svagaste. De burgnare kunna nog skaffa sig kläder och skodon som äro lämpliga, men det är något oerhört att tänka sig, att en del ekonomiskt svagare landstormsmän skola

behöva gå ut med plagg, med skodon, som icke äro lämpliga för ändamålet. Och det förefaller mig därför vara en folkets, en statens angelägenhet att rätta på detta missförhållande.

Men därvidlag tillkommer även en annan omständighet, och det är, att om en främmande inkräktare skulle komma in med trupper i vårt land och om landstormen därför skulle behöva möta upp, så kan det icke i längden gärna gå för sig, att landstormsmännen ha så obetydliga utmärkelsetecken som de nuvarande. Ty man får icke glömma, att om en armbindel, en hatt, eller en kappa skulle vara borta, så skulle landstormsmännen utan några utmärkelsetecken av de främmande trupperna kunna behandlas som francitirörer. Kriget har lärt oss, vad detta innebär. Och jag tror det är en skyldighet, en allvarlig och bestämd skyldighet för en stat, för ett folk, att sörja för att så icke kan bliva fallet. Det gäller således att giva landstormsmännen en sådan utrustning, att man icke blott hjälper de ekonomiskt svaga och sörjer för att landets försvarare av landet utrustas med goda klädespersedlar, utan även att man verkligen skyddar dessa försvarare från risken att bli behandlade såsom francitirörer.

Jag tror därför, att i dessa propositioner finnas en hel del anslagsåskanden, som ha en bred folklig innebörd, och att detta i sin mån borde bidraga till att riksdagen, att dess kamrar, att alla enskilda riksdagsmän söka tränga in i vad det är fråga om. Jag vill sluta med en förhoppning därom, att man verkligen må komma till ett positivt resultat i dessa frågor.

Herr Palmstierna: Herr talman! Det må ingen förtänka oss, att vi gripas av en verklig förvåning inför den framställning, som kommit här i riksdagens sista timme. Icke ett ord i trontalet, ingenting alls i statsverkspropositionen om detta. Man hörde visserligen under riksdagens lopp, att det kommit framställning till Kungl. Maj:t om att det grova artilleriet skulle förstärkas och utvidgas på grund av erfarenheterna under kriget. Men här är det icke bara fråga om det grova artilleriet, utan här är det fråga om miljonbelopp efter miljonbelopp, och om man räknar samman hela slutsumman och tager hänsyn även till de lätta kryssare, som skymta borta vid horisonten, så kommer man upp till ungefär 70 miljoner kronor.

Det är verkligen en överraskning, som kommit på riksdagens bord nu, när riksdagen bara har 14 dagar kvar för att behandla alla dessa frågor. Läser man så genom propositionen, så måste man säga, att känslan av överraskning stegras ännu mera, ty en så knapphändig motivering för miljonbelopp som i detta fall har man väl näppeligen sett i någon kungl. proposition. Det är bara ett återgivande av vad som är nämnt — och detta i knapphändig form — från åtskilliga myndigheter, och så ett tillstyrkande utan något angivande av skälen i övrigt eller något inflätande i det hela, i totalsammanhanget av dessa väldiga rustningar. Och detta när man så tänker på att 1914 var slagordet »nu oföördröjligen och i ett sammanhang»; det var den

Vid remiss av
propositionen
nr 220.
(Forts.)

Vid remiss av
propositionen
nr 220.
(Forts.)

lösens, under vilken försvarsfrågan då skulle behandlas. Det var åtskilliga som trodde, att det verkligen skulle vara på det viset, och många även bland motståndarna tänkte: nåja, nu har i alla fall det någon gång blivit ett system, ett totalsammanhang i det hela, och nu skola vi väl få någon ro en tid framåt, detta i all synnerhet som nationens ekonomiska kraft blivit så till ytterlighet spänd av de anslagskrav, som då lågo på riksdagens bord. Men så är det visst icke. Nu endast två år efteråt kommer samma regering med nya framställningar. Och vad som bör läggas märke till här det är, att det icke alls är utslutande *nya* krav, sådana krav, vilka *omedelbart* föranletts av världskrigets erfarenhet, utan här är i dessa båda propositioner rörande sjö- och lantförsvaret dels åtskilligt, som man hade all möjlighet att diskutera och behandla 1914, men som då delvis sköts undan, dels ock åtskilligt av den beskaffenheten, att man i själva verket icke kan säga att det har direkt sammanhang just med de erfarenheter världskriget givit. För mig står det här utom i ett par avseenden som ett förslag, som över huvud taget är framdrivet av militära önskemål, vilka regeringen icke sätter sig emot, oavsett att de gå vida utanför de äskanden, som gjordes 1914, och oavsett att icke allt detta är dikterat av det nu utbrutna världskrigets erfarenheter. Jag tror, att det skall bli svårt för min högt ärade vän här framför mig att kunna säga, att det är *världskrigets* erfarenheter, som framkallat kravet på alltihop detta.

Jag hade för min del, när beslut skulle fattas 1914, den ståndpunkten, att det hade varit lämpligare, om vi över huvud taget beträffande de tekniska försvarsmedlen då icke ingått på något beslut utan iakttagit vad världskriget kunde medföra. Detta i all synnerhet, när man har klart för sig, att man icke kunde få det hela färdigt under den tid världskriget varade. Därför vill jag också nu ställa det spörsmålet: skall man då upprepa det feltag man gjorde förra gången? Om detta vinner riksdagens bifall, *hinna vi ju icke ens få det färdigt* under den föreliggande internationella situationen. Ty herr talman, jag vill väl ändå förutsätta, att t. ex. beträffande det grova artilleriet meningen är, att det skall tillverkas *inom landet*, och att det icke är fråga om åtgärder av någon annan beskaffenhet. Och skall nu detta tillverkas inom landet, då är det alldeles orimligt att tänka sig, att det skall bli färdigt, förr än då världskriget kanske är över. Och jag spörjer mig verkligen vad är det då för särskild idé med detta? Är det då icke lämpligare och riktigare att taga hänsyn till uppkommande situationer, som kunna förändras mycket, när vi nu märka, att världskriget går mot sitt slut? Ty under den verkligen kritiska situationen kan icke detta komma till nytta. Och för övrigt är ju världskriget ännu icke slut. Även beträffande tekniken ha vi under världskriget undan för undan sett, att nya medel komma till. Är det icke då litet *för tidigt* att ännu tala om världskrigets alla erfarenheter? Det är i varje fall min bestämda mening.

För att exemplifiera vill jag taga något ur den föregående propositionen. Hur kunde man icke mycket väl även 1914 diskutera

spörsmål sådana som frågan om minförsvaret, torpedförsvaret, vare sig under eller på vattnet, frågan om vare sig jagare, torpedbåtar eller undervattensbåtar? Det diskuterades då liksom nu frågan om en örlogsdepå i Göteborg. Det är en gammal, gammal historia. Men nu lösbruten ur sammanhanget kommer man med denna fråga.

Det är således tillägg som man kommer med gång på gång. Och vad som här är föreslaget skall nog draga med sig nya krav och dryga kostnader. Det finns vidare även önskemål, som äro tillbakaskjutna för dagen. Det är således icke »i ett sammanhang» och icke något system. Nu vågar man icke påstå det heller.

Härtill kan då läggas, att man står inför den situationen, att Kungl. Maj:t icke givit någon som helst överblick över den finansiella sidan av saken; — jag förmodar, att finansministern kommer att framlägga förslag till ny värnsskatt kanske redan idag. Kanhända få vi en proposition angående samtliga övriga skatter i dag eller under veckans lopp? Men vi veta icke, hur det blir med överblickandet av neutralitetskostnaderna, som ännu en gång här efterlysts av en ärad talare på Skånebanken och som är utlovad. Har väl över huvud taget någon finansminister i så omfattande och viktiga frågor någonsin kommit med hela finansplanen så sent under riksdagen? Jag tror jag vågar säga, att så icke skett. Och jag vågar nästan förutsätta, att det brister något i arbetsmetoden inom regeringen. Det kanske där är en sådan koncentration av ärendenas behandling, att det är alldeles omöjligt för vederbörande, som skall hålla trådarna i sin hand, att sköta det utan att försinka arbetet, så att riksdagen icke i tid kan få sitt arbetsmaterial. Det förefaller mig, som om arbetsorganisationen inom regeringen måhända brister däri, och att även riksdagen blir lidande därpå.

Nu vill jag säga dessutom: här är det många personer, som äro i den ställningen, att de på grund av regeringens åtgärder måste sätta sig i skuld. De kunna icke på annat sätt leva här. Och är det rimligt och rätt att så behandla riksdagen? Det synes mig, att man måste på det allra bestämdaste reagera häremot. Det är ju givet, att det är många, som vilja uppoffra sig för det allmänna, och främst är det då riksdagens ledamöter, som vilja göra det. Men å andra sidan måste man väl taga någon rimlig hänsyn till hurudan situationen är. Och jag får säga, att det visar liksom så många andra saker under denna tid, hur litet regeringen gitter beakta ställningen och hur främmande den är för de uppfattningar, som göra sig gällande inom riksdagen. Och herr talman, vad dessa båda framställningar rörande försvaret angår, vill jag alldeles instämma med den ärade talaren på Skånebanken herr Thorsson och säga, att det är orimligt att begära, att någon sorgfällig granskning av dessa skall kunna ske under denna tid, då det ju för deras behandling över huvud taget är nödvändigt att införskaffa en massa upplysningar för att kunna få något totalsammanhang och taga hänsyn till det finansiella läget och den politiska situationen för övrigt.

Det är ett ord, som herr Hans Andersson på den tiden han var i Nöbbelöv fällde, som vi borde tänka på även nu.

Vid remiss av
propositionen
nr 220.
(Forts.)

Vid remiss av
propositionen
nr 220.
(Forts.)

Herr Branting: Herr talman! Herr Hildebrand har här gjort gällande, att det skulle varit bristande ansvarskänsla hos den regering, som *icke* hade framlagt förslag angående de här nu föreliggande utgiftssummorna. Jag måste i rak strid mot denna hans åsikt för min del säga, att jag måste betrakta det som en fruktansvärt bristande ansvarskänsla hos denna regering och dess ledande, att den har kommit med förslag av denna beskaffenhet under den nu föreliggande situationen vid riksdagens slut och uti ett sådant skick och sådant sammanhang, att det fattas allt för att kunna verkligen sakligt granska dessa förhållanden.

Det skall nämligen ingalunda lyckas att genom erinringar där-om, att en armé i nutiden för att kunna reda sig behöver tungt artilleri, kunna göra ett sådant intryck på landet, att man skall därav draga den slutsatsen, att eftersom så är, så skola vi obesett bara lägga till allt som behövs för att anskaffa ett tungt artilleri, utan att på samma gång taga under omprövning på vilka *andra* punkter inom vår försvarsberedskap erfarenheterna visa, att vi nu lägga ned proportionsvis för mycket. Således skulle vi anskaffa nytt utan en tanke på den nödvändiga compensation, som måste inträda, om man vill förstärka ett vapen på grund av de erfarenheter som kommit, men vilka samtidigt visat, att andra vapen relativt träda i bakgrunden, så att där finnas möjligheter till besparing. Någonting i riktning av sådan compensation är icke alls tänkt från regeringens sida. Det enda ord i motiveringen, som finnes om den saken, är ett uttalande i förbigående om att anspråket på tungt artilleri icke medgiver någon minskning i anspråket på att lättare artilleri också skall finnas. Men tanken på att anspråket på tungt artilleri skulle kunna medgiva minskningar och indragningar inom det dyraste vapen vi hittills haft nämligen vårt kavalleri, den tanken är icke berörd. Var och en måste emellertid förstå, att en sådan sak måste prövas med omsorg och noggrannhet och att det icke är en affär på fjorton dagar och icke heller en affär på fem veckor — om det nu kan vara rimligt, att man så länge håller riksdagen i arbete utan arvode för de många fattiga människor, som här sitta. Och vi måste väl dock säga, att det är en lycka för Sverige och för vår demokratiska utveckling, att vi ha så många riksdagsmän, som verkligen äro i den ekonomiska ställningen, att det *icke* är likgiltigt för dem, om de ha arvode eller ej.

Ännu mindre skall det lyckas för herr Hildebrand att göra gällande, att den i och för sig behjärtansvärda saken att landstormen behöver beklädas på ett bättre sätt än hittills varit fallet skulle motivera framläggandet av propositioner på mellan 50 och 60 miljoner kronor. Det är ju så att hela denna affär rör sig, såvitt jag minns rätt, om 3 miljoner och något därutöver.

Nej, det är icke med sådana slags argument, som man skall lyckas omstämman den allmänna meningen i landet, som måste fråga sig med förvåning vad regeringen tänker på, när den kommer med förslag av denna art under nuvarande förhållanden, då det är orimligt att tänka sig att de kunna ordentligt och sakligt behandlas, och utan

den nödvändiga kompensationen av inskränkningar och indragningar på andra håll. Här är det bara att öka och öka ovanpå, sedan man förut spämt bågen så högt, så att man ju redan kommit långt, långt utöver vad flertalet av Sveriges folk ansåg skulle kunna vara rimligt, att medgiva för de militära ändamålen, eftersom vi i alla fall borde kunna vara ense därom att vår statsbudget måste ha även *andra* utgifter än de militära.

Jag tror sålunda det är nödvändigt att tillbakavisa här med energi från början försöken att framställa dessa anspråk i en behaglig och lockande dager. Sådana försök komma att göras och komma att förnyas naturligtvis under de veckor som återstå. Jag ber för min del att redan nu få uttala den förhoppningen, att den svenska riksdagen och särskilt dess andra kammare måtte visa, att den icke springer efter sådana framställningar som de här gjorda, utan att vi med omtanke och omsikt sörja för att ett helgjutet försvarsväsende äger bestånd och förbättras på de punkter, där erfarenheten kunnat visa, att förbättringar äro nödvändiga, men att detta sker i sammanhang med att man minskar på andra punkter, där erfarenheten visat, att man hittills lagt alltför mycket. Det måste således på detta vis upprätthållas ett sammanhang som gör att totalkostnaden icke blir av den art att den helt och hållet tynger ned vårt folk under militärbördorna. Ty det blir sannerligen icke på det sättet som vårt land skall kunna hålla sig uppe i existenskampen, och det blir sannerligen icke heller genom en sådan anordning någon möjlighet att komma därhän, att vårt land blir starkare än det förut varit.

Det har redan framhållits, att dessa anslags förutsatta användning är till stor del av den art, att vad man med dem avser att åstadkomma icke kan bli färdigt förrän efter åtskilliga år. Och vi må väl hoppas, att många år framåt skall ändå icke världskriget räcka. Det vore ju önskvärt, att dess återstående tid mera kunde räknas i månader än i år. Men i alla fall skulle vi genom att gå med på dessa framställningar redan nu låsa oss fast i anstalter för framtiden utan att veta hur situationen gestaltar sig, när kriget en gång är slut, anstalter som icke ha med de nuvarande förhållandena och det nuvarande läget att skaffa.

Herr Hildebrand fällde ett ord, som också nödgar mig till ett enda ords gensaga, när han nämligen yttrade, att vi kunna »tvingas ut i detta krig mot vår vilja». Ja, naturligtvis *kan* en sådan olycklig händelse vara möjlig och tänkbar, ty allting är tänkbart. Men jag tror, att det icke bara är jag utan bra många med mig som anse, att den verkliga faran för att vi skulle tvingas ut i detta krig mot vår vilja, mot svenska folkets vilja, den ligger sannerligen i detta ögonblick icke utanför utan *innanför* landet.

Herr Månsson: Herr talman! Gentemot herr Hildebrand och hans tal om att nu ligga framför oss världskrigets lärdomar, nu först kunna vi se hur en armé och en flotta bör se ut, under det att vi icke kunde se det 1914, gentemot det talet skall jag

Vid remiss av
propositionen
nr 220.
(Forts.)

Vid remiss av
propositionen
nr 220.
(Forts.)

ännu en gång be att få erinra om de enträgna varningar och maningar, som i det särskilda utskottet av herr Branting den gången riktades till högern att se världskriget an beträffande vissa anordningar inom flottan och armén, varningar den gången talade för fullkomligt döva öron. Jag skall vidare erinra om att flere både in- och utländska militärer påpekade utvecklingen av krigsmaterielen och tekniken i ett eventuellt kommande krigs gång precis på enahanda sätt som vi nu i verkligheten sett, om jag möjligtvis undantager det överraskande skyttegravssystemet. Den gången ville man icke höra på det örat. Och varför? Av samma skäl som alltid, då det gäller militärerna i vårt land och förresten även i många andra länder, att de aldrig i världen taga hänsyn till någonting annat än den egna befordran, den egna löneförhöjningen, de egna fördelarna, oavsett hur det sedan kunde gå med landets försvarskraft. Ur riksdagens protokoll kunna anföras exempel efter exempel på det under de sista trettio åren. Man skulle kunna visa, att vad som det ena året av en krigsminister försäkrades vara det enda riktiga, få år därefter förklarades vara vilseledande, felaktigt eller odugligt. I det avseendet är jag ju rätt mycket förekommen av de föregående talarne.

Vad som gjort att jag dock vidhållit min begäran om ordet, är att jag ville framhålla en sak, som jag haft tillfälle att en gång förut i år påpeka, nämligen att det visat sig, att den krigsberedskap vi genom ofantliga omkostnader erhöilo 1914 har icke för vårt land inneburit ett styrkemoment, icke inneburit någon trygghet. Denna krigsberedskap har tvärtom avsevärt ökat vårt lands faror under den pågående världskampen. Den har av så gott som hela högern och hela högerpressen samt under tolerans från den sittande regeringen påpekats som ett skäl, varför vi skulle kasta oss med vett och vilja in i kriget, rent av provocera oss in i världskriget. Denna provokation från högerpressen pågår fortfarande, och det är många av oss som bäva för resultatet. Men jag kan försäkra er, att upphovsmännen skola aldrig glömmas. *Detta har för mig varit avgörande beträffande min ställning till militärfrågan. Jag har under de gångna 22 månaderna till min häpnad lärt mig inse, att rustningar trygga icke freden. De bereda kriget, och ju mer forcerat de pågå, ju fortare kommer kriget.*

För övrigt är det ett par anmärkningar jag vill göra. Även om man ej tar hänsyn till detta, som jag påpekat, att rustningar framkalla krig, kräves det en hel del åtgärder, innan i stora delar av folkets djupa led något förtroende för försvaret skall kunna återställas. Dit hör då, att den sakkunskap som engageras blir sakkunskap till gagnet och icke bara »sakkunskap» i knepen att åstadkomma löneförhöjning och ökad befordran. Här ha vi nu hållit oss med militärattachéer ute i världen, vi ha haft en stor generalstab arbetande alla åren igenom, och för dessa herrar kommer nu det grova artilleriet och dess verkan i det moderna kriget som en fullkomlig överraskning. Man kan

väl fråga: vad är det för specialister, vad är det för fackmän, vad göra de? Med de fackmän, som äro närmast ansvariga för det mest misslyckade i 1914 års förslag, de som efter min mening i avsevärd grad ha vilselett Kungl. Maj:t och riksdagen, med dem måste det i en eller annan form bli en räfst, innan förtroendet kan återvända. Man kan väl ändå icke ha ett sådant system, att människor, som ha en tjänst, som äro kallade såsom sakkunniga, skola stick i stäv emot allt vad som skrives i hela världens militära tidskrifter och tidningar rörande de nyare rönen på det militära området, giva råd beträffande försvarssändets ordnande, utan att efterräkningar måste komma.

En annan sak som efter min mening också måste göras, innan något förtroende från folkets djupa led kan återkomma, det är att denna överklass eller penningklass, som alltid har någon modenöck för sig, det ena året si och det andra året så, men alltid ränner huvudet i väggen, vad för modenöck den än gett sig på, och som under inverkan av sådana nycker genomtrufade avsevärda och dyrbara detaljer i 1914 års beslut, att denna klass en gång får genom bestridande av kostnaderna för dessa i framtiden genom en särskild beskattning verkligen betala de nycker, som den i sitt övermod drivit igenom, utan ansvarskänsla och utan att ens taga reda på vad den arbetade för.

Det har här påpekats, att den materiel, som det är fråga om i det nu framkomna förslag, som denna debatt rör sig om icke kan hinna bli färdig under den tid, man väl får antaga att världskriget högst kommer att pågå. Man kan då fråga sig: vad är anledningen till att man framkommer med sådana förslag i riksdagens eivte timma? Är anledningen den, att man fruktar freden, som ju dock måste komma, att man motser ett snart fredsslut i Europa och att militärerna bäva tillbaka för den reaktion mot rustningar, som kommer att följa på ett fredsslut? För mig ligger den tanken ganska nära till hands.

Herr Hallendorff: Det förefaller mig något egendomligt att redan på detta tidiga stadium söka uppkalla en bestämd opinion om de frågor, som här äro före, och detta blir icke mindre betänkligt, när såsom slutkläm för denna opinions bildande framställas sådana vändningar, som en ärad talare på Stockholmsbanken nyss kom med. Det kunde ju hända, att det låge ett visst mått av sanning i vad han sade, men jag måste då påpeka för herr Branting, att sådana saker och åtgärder, som skulle kunna framkalla en krigisk brytning, finnas av många olika slag, och jag är icke alls säker på att faran endast eller ens främst skulle hota från den sida, som han väl tänkte på.

Det är väl ändå så, att de förslag, som här av Kungl. Maj:t framlagts — jag är åtminstone så naiv, att jag tror det — blivit framlagda under den djupaste ansvarskänsla och övertygelse, att de äro brådskande och nödvändiga. Det förefaller då icke vara lämpligt, att ens de mest sakkunniga bland oss anse sig redan efter ett par da-

Vid remiss av
propositionen
nr 220.
(Forts.)

Vid remiss av
propositionen
nr 220.
(Forts.)

gar vara på det klara med sin förkastelsedom över dessa förslag. Icke heller synes mig saken vara så enkel, som herr Branting tycktes vilja formulera den, att man ifråga om utvecklingen av försvarsväsendet skulle kräva ovillkorliga kompensationer, ett borttagande av ett eller annat, som funnits förut, för att kunna medgiva utvidgning på andra håll. Jag tillåter mig påpeka, vad den ärade talaren mycket väl torde veta, att i allmänhet ingen organisation kan vara så färdig från början, att det icke undan för undan behöves en utveckling av densamma. Herr Branting har själv på ganska nära håll sett, huru en stark kamporganisation organiserats, hur den undan för undan behövt utbyggas, men jag har åtminstone icke hört, att i den mån han funnit sina motståndares motsvarande organisation växa i styrka och sålunda han äger i samma mån kräva förstärkning, han då ansett, att man ovillkorligen skulle taga bort något av denna före nydaningen för att hålla allt sammans vid samma utgiftsbudget, som man hade från början. Nej, man har nog funnit det vara nödvändigt att rätt och slätt bygga på densamma. Och så kan det vara även i andra hänseenden.

Det har yttrats ganska mycket om de fjorton dagar, som riksdagen är hänvisad till för prövning av dessa saker. Ja, mina herrar, jag förstår mycket väl, att det känns tungt, att i närvarande stund en hel mängd stora arbeten läggas på riksdagens bord. Det är en lycka, att vi här i landet åtminstone hava mycket få sådana yrkesriksdagsmän, som icke hava något annat att göra än att syssla med riksdagsarbetet, och därför är det också naturligt, att vi vid denna tid av året litet var känna behov av att få ägna oss mera åt den borgerliga gärning, som annars upptager oss. Jag vill fullkomligt instämma i den önskan, att sådana saker, som icke äro absolut nödvändiga nu, icke skola framläggas på riksdagens bord, utan att de böra anstå. Men, mina herrar, det är väl ändå så, att då i närvarande stund Kungl. Maj:ts kansli och hela förvaltningen, både den civila och den militära, sedan ett par år är upptagen med strängt arbete för att på samma gång tillgodose de vardagliga löpande behoven och tillika svara för de extra åtgärder, som denna tiden gör oundgängligen nödvändiga, förefaller det icke vara för mycket begärt, att den extra påfrestning, som därigenom vållas, också kommer att göra sig gällande för riksdagens del. Vi böra känna det såsom en förpliktelse att så mycket som möjligt därefter skicka oss. Jag kan således icke vara med om det påståendet, att vi endast skulle hava fjorton dagar till vår disposition. Jag förbiser visst icke, att det kan vara ytterst besvärligt i den närvarande tiden att ägna tillräcklig uppmärksamhet åt alla dessa saker, men jag måste utsäga, att det skulle vara ett bedrövligt svikande av de skyldigheter, som vi hava, om vi under hänsyn till den personliga bekvämligheten på något sätt skulle underlåta den prövningsrätt och den prövningsskyldighet, som i detta fall åligger oss.

Herr Palmstierna: Jag har redan tidigare sagt, att säkerligen finnes det ingen, som vill svika sin skyldighet ifråga

*Vid remiss av
propositionen
nr 220.
(Forts.)*

om att behandla ärendena lojalt, men man får dock tänka på, att här finnas människor med familjer och barn, som få ikläda sig verkliga umbäranden för att kunna sitta här en månad längre än den ordinarie tiden. Tyvärr hava vi den erfarenheten, att åtskilliga herrar från högern icke kunna förstå, vad detta verkligen innebär. Under riksdagsarbetets gång har detta framtvingat förhållanden, som äro synnerligen beklagliga, och som icke kunna undvikas, därest icke herrarne vilja vara med på att bevilja någon lättnad i detta avseende. Så kommer nu dessutom Kungl. Maj:t och tynger på ett sätt, som aldrig någonsin hänt förut.

För min del vill jag säga, att det är den bristande organisationen, som vi böra taga sikte på. Här hava vi gått inom bevillningsutskottet och aldrig, så länge jag suttit i detta utskott, varit så lediga som i år. Vi hava gjort mycket litet hela tiden, men nu veta vi, att det kommer på en gång, så att vi få arbeta natt och dag under sådana förhållanden, att vi icke kunna fullgöra vår prövning så sorgfälligt, som önskligt vore. Vi vänta ännu på krigskonjunkturskatten och rederiskatten o. s. v., och nu skall herr finansministern på sista slutet komma med det hela. Det är fel i systemet och arbetsmetoden, och jag tror icke, att någon regering i detta avseende handlat på sådant sätt som den nuvarande. Det är detta, som måste livligt beklagas. Det gagnar varken riksdagen eller Kungl. Maj:t, och allra minst gagnar det behandlingen av ärendena.

Herr Christiernson: Med stort intresse har jag åhört det anförande, som en ärad talare från Gävle hållit. Mitt intresse var stort, därför att jag förstod, att i detta anförande skulle man få höra den nya och bättre socialismens militära program. Jag fick då höra, att herr Månssons program var att så småningom få det dithän, att överklassen skulle betala försvarskostnaderna. Jag tillhör ju de gamla socialdemokraterna, och vårt program har gått ut på att avskaffa överklassen. Jag finner, att det är en väsentlig skillnad mellan dessa två program.

Herr Månsson: Herr talman! Jag finner det icke uppbyggligt att arrangera inre partipolitiska debatter i kammaren, men jag vill gent emot den föregående talaren endast erinra om att jag under den tid, jag varit i riksdagen, vid de tillfällen, då jag vågat besvara kammaren att höra på mig, alltid uttalat den uppfattningen, att var och en medborgare skall efter sina krafter, huru ringa eller stora de än må vara, bidra till uppehållandet av samhället. Jag har nu här i dag påpekat, att när en överklass som den svenska, så okunnig, så nyckfull, så full av modetokerier — ena året det och andra året det — när denna modenyckfulla överklass en dag behagar pressa riksdagen att antaga förslag, som äro uppåt väggarna, då bör denna överklass också genom en särskild skatt få betala fiolerna, betala de samhällsförluster, den själv arrangerat. Det finner jag icke innebära vare sig någon ny eller någon gammal socialism. Det menar

Vid remiss av
propositionen
nr 220.
(Forts.)

jag, att det må var man, vad parti han än tillhör, som har känsla för vad som är lämpligt och passande, medgiva, att så bör det också vara. Riksdagen bör få hava sin fria prövningsrätt, oberoende av alla enskilda klickar, hava de än förmåga att organisera och telefonera ihop sig aldrig så mycket.

Herr Christiernson: Jag ber om ursäkt för att jag vågar yttra mig än en gång, men jag vill blott till protokollet framhålla min mening, att när överklassen är så usel, som herr Månsson här gjort gällande, är det bättre att avskaffa den än att överlåta åt den att ensam sköta om försvaret.

Efter härmed slutad överläggning hänvisades förevarande proposition till statsutskottet. Kammaren beslöt dock att, därest det av herr Lindman föreslagna särskilda utskottet bleve av riksdagen tillsatt, jämväl propositionen nr 220 skulle dit överlämnas; och skulle de i anledning av propositionen nu avgivna yttrandena åtfölja remissen.

§ 3.

Herr statsrådet *Vennersten* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 223, angående anslag för vattenfallsstyrelsens inträde för Älvkarleby vattenfall i Dalälvens regleringsförening;

nr 224, angående statsbidrag till kostnader för laga skifte i Killinge by i Norrbottens län;

nr 222, med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 och 6 §§ i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension; och

nr 225, med förslag till förordning om krigsmaterielskatt m. m.

Nämnda propositioner bordlades på begäran.

§ 4.

Föredrogs herr *Adelswårds* vid kammarens nästföregående sammanträde framställda, men då bordlagda anhållan att till hans excellens herr statsministern få framställa spörsmål angående det genom kungörelse den 15 mars 1912 inrättade handelsrådets verksamhet; och blev nämnda anhållan av kammaren bifallen.

§ 5.

Efter föredragning härpå av herr *Lithanders* likaledes å kammarens bord liggande anhållan att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa spörsmål angående åtgärder till befrämjande av inhemsk sulfitspritindustri, blev jämväl denna anhållan av kammaren bifallen.

§ 6.

Herr *Schottes* på kammarens bord liggande motion nr 280, som nu föredrogs, hänvisades till lagutskottet.

§ 7.

Härefter föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 65—67, jordbruksutskottets utlåtanden nr 56 och 57, andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden nr 4 och 5 samt andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 11.

§ 8.

Herr *Schotte* avlämnade två motioner, nämligen:

nr 281, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 207, angående förvaltningen av pensionsförsäkringsfonden; och

nr 282, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 212, angående krigstidshjälp under år 1916 åt befattningshavare i statens tjänst.

Ifrågavarande motioner blevo på begäran bordlagda.

§ 9.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 87, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkterna 36 och 37 under fjärde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställningar angående premiering och anskaffning av lastautomobiler m. m.

§ 10.

Till bordläggning anmälades:

sammansatta stats- och lagutskottets nr 2 utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion om rätt för värnpliktig, vars hustru och barn åtnjuta familjeunderstöd, att oavkortat lyfta honom tillkommande penningbidrag;

bevillningsutskottets memorial, nr 20, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande nr 10 angående brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande ävensom i samband därmed stående frågor; och

jordbruksutskottets memorial, nr 58, i anledning av remiss från kamrarna av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av den inom staden Marstrands hamnområde belägna Hedvigsholmen eller Kvarnholmen m. m.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 5,1 e. m.

In fide
Per Cronvall.
